

Reeds voordat die vyandelikhede uitgebreek het, het Lucas aan 'n gewapende verkenningstog deelgeneem (p. 148 ev). In hierdie hoofstuk (XII) word besonderhede aangaande die sterkte (700-800 lede van die Imperial CMR; ongeveer 1 000 lede van die milisie) en hul rantsoenering verstrekk. Op p. 159 ev is Fort White beskryf. Vee is gebuit en 'n aantal gesneuweldes en gewondes is betreur.

Patrollies het gekom en gegaan.

'And thus does patrol after patrol set out, enduring all kinds of hardships, and suffering continual loss of life, apparently without bringing the war one little nearer to its conclusions,' aldus Lucas (p. 170).

Duidelik kom in hoofstuk XVIII die feit uit dat die **Imperial CMR** tydens patrollies onvoldoende voorsorg getref het, dat die blankes nie opgelei was vir bosoorlogvoering nie en dat daar geen sprake was van beplande operasionele optrede nie, dat verrassingstaktieke geen vrugte afgewerp het nie en dat, as gevolg van al hierdie omstandighede, die duur van die oorlog verleng is.

Die militêre hospitale was vol lyers aan hart-siektes en ander kwale soos rumatiek as gevolg van onredelike blootstelling en die feit dat groente nie 'n onderdeel van die dieet van die vegsmanne te velde was nie.

Dit is 'n paar lesse wat Lucas uit 'n oorlog afgelei het waaraan hy, onder kol Mackinnon, 'n tydlang deelgeneem het.

Die publikasie van kapt Lucas tel 23 hoofstukke. Van hulle is, militêr-histories beskou, veral hoofstukke XI-XV van besondere belang. 'n Register kan, met betrekking tot die ander hoofstukke, met vrug geraadpleeg word.

— Jan Ploeger.

F. R. BURNHAM: SCOUTING ON TWO CONTINENTS. Rhodesia Reprint Library. Vol. 4 Bulawayo, 1975, pp. 370 (met register).

In 1927 het die eerste edisie van hierdie werk, waarvan die dele oor die militêre verlede van Rhodesië en Suid-Afrika allereers vir ons van belang is, onder dieselfde titel by die uitgewers Doubleday, Page & Company, N. York, verskyn. Tans is dit in 'n nuwe vorm, met insluiting van P. Emerson se waardevolle

kritiese beskouing oor die betroubaarheid van Burnham as bron van inligting, opnuut beskikbaar.

Maj Frederick Russel Burnham, DSO, was een van dié Amerikaners wat, tydens die laaste kwart van die vorige eeu, 'n rol van betekenis in die toenmalige Suidelike Afrika gespeel het.

Hy het sy jong jare in die nog ongetemde verre weste van Amerika deurgebring. Daar het hy, as 'n staatmaker-grensbewoner 'n waardevolle leerskool deurloop wat hom in die suide van Afrika, veral in die hedendaagse Rhodesië, goed vanpas sou kom as 'n offisier-verkenner.

Hy was, soos dit op verskeie plekke in sy werk blyk sonder vrees, die avontuur het hom aangetrek en tewens het hy, in Rhodesië, legendariese roem verwerf as een van die drie oorlewendes van die swaar geteisterde Shangani Patrol.

Maj Burnham het, in 'n militêre hoedanigheid, deelgeneem aan die twee Matabele-oorloë.

Tydens die Tweede Anglo-Boereoorlog is hy telegrafies deur veldmaarskalk lord Roberts uit Klondike na Suid-Afrika ontbied om hoof van die Britse verkenners (=scouts) te word.

Burnham in Rhodesia

Op Nuwejaarsdag 1893 het Frederick Russell Burnham, na omswerwings in die Amerikaanse weste en Mexico, van San Francisco na Durban gereis en kort voor die uitbreek van die Eerste Matabele-oorlog op Victoria aangekom. Hy het by maj. Allan Wilson se kolonne aangesluit en na Bulawayo opgeruk en om aan gevegte te Shangani (Battle of Shangani) (25-10-1893) en Inbembese (1-11-1893) deelgeneem, in Bulawayo aangekom. Daarna het, terwyl Lobengula noordwaarts gevlug het, 'n gedeelte van die kolonne tot die agtervolging van laasgenoemde oorgegaan. Dit het tot die uitwissing van maj Wilson en sy metgeselle gelei. Burnham, Gooding en Ingram is, kort voor dié tragedie plaasgevind het (3-12-1893), volgens eersgenoemde, gelas om versterkings te ontbied. Hulle het op dié wyse aan die dood ontkom.

Nadat Matabeleland in Britse hande was, is Burnham en sy gade met verlof na Europa. Tydens sy afwesigheid het die Jameson-inval plaasgevind.

Terug in Kaapstad (25-3-1896) is Burnham weer noordwaarts om kort daarna, as hoof van die verkenners, in die bekamping van die Tweede Matabele-oorlog betrokke te raak.

In 1897 is hy terug na Amerika waar die goudvondste te Klondike sy aandag in beslag geneem het.

Burnham in South Africa

Op 'n onbekende tydstip het veldmaarskalk lord Roberts aan Burnham, wat nog te Klondike vertoef het, die pos van 'Chief of Scouts' aangebied. Hy aanvaar die aanbod en neem tot kort na die Britse besetting van Pretoria (Junie 1900) aan die krygsverrigtings in ons land deel.

Hoofstukke XXV-XXXII (pp. 272-348) is aan hierdie tydperk gewy met as hoogtepunte sy werksaamhede en ervarings tydens die Britse omsingeling van die Boereposisies by Paardeberg, sy mislukte poging om informasie omtrent 'n veronderstelde Boeresaahtrekking by Pietersburg te verkry, 'n verkenning na Brakpan en die gevangeneeming te Sannaspos. Hier ontsnap Burnham wat hom nou toelê op die vernieling van spoorlyne. Tydens een van hierdie ondernemings is hy gewond en kort daarna, medies ongeskik vir verdere militêre diens, terug na Engeland. In 1901 het hy die DSO ontvang.

Kritiek

In die inleiding, opgestel deur P. Emerson, is maj Burnham soos volg beskryf: 'He was loud, brash, boastful and conceited'. Hier-

die eienskappe is merkbaar in **Scouting on two continents**. Dieselfde kritikus is verder van mening dat die skrywer die neiging vertoon het om sekere aspekte van sy verhaal te vergroot en dat om sy weergawe van sy ontsnapping aan die dood tydens die bedrywighede van die Shangani Patrol van twyfelagtige waarde is. Was Burnham, Gooding en Ingram werklik gestuur om versterkings te ontbied of was hulle lafaards? Het maj Patrick Forbes alleen die blaam verdien wat hom getref het? Emerson wy 'n paar deeglik gedokumenteerde bladsye aan hierdie en ander vraagstukke en laat, na goed beredeneerde en voortreflik gedokumenteerde betoog, op grond van verskeie bronne, elemente van twyfel onbeantwoord.

Andersins het Emerson geen fout gevind met Burnham se werk nie, maar die leser behoort bogenoemde aanmerkings en kritiek nietemin te onthou.

Persoonlik is ek van mening dat, uit 'n oogpunt van persoonlike indrukke van die skrywer, Burnham se hoofstukke oor die militêre geskiedenis van die eertydse Matabele- en Mashonaland die beste is.

Daar is meer detail en meer feitemateriaal in die gedeelte as in die hoofstukke waarin Burnham se aandeel in die Tweede Anglo-Boereoorlog beskryf is. Hier ontbreek die breë agtergrond van die gebeure dikwels, terwyl die skrywer bv. waar hy oor sy mislukte verkenningreis na Pietersburg skryf, geografies vaag is.

Ten spyte van hierdie tekortkomings kan die heruitgawe van 'Scouting on two continents' verwelkom word. Dit verbreed en verdiep, veral waar dit Rhodesië betref, ons militêre-historiese horison. — Jan Ploeger.